

Dûnsje docht beppe noch elke dei

Het gebruik van nominale e-infinitieven in het Fries

Judith van Neerbos (4157699)

Eindwerkstuk BA Nederlands (NE3VD11017)

Taalkunde

7,5 ECTS

Myrthe Bergstra, MA

Dr. Marjo van Koppen

Blok 3, 2016

Inhoudsopgave

Samenvatting	3
1. Introductie	4
2. Theoretisch kader	5
3. Onderzoeksvraag	9
4. Methode	10
5. Resultaten	13
6. Discussie en interpretatie van de resultaten	17
7. Conclusie	20
Literatuurlijst	22
Bijlage 1	23
Bijlage 2	24

Samenvatting

In de Friese taal kunnen infinitieven zowel op –en als op –e eindigen. Volgens de traditionele grammatica zou een nominale infinitief alleen op –en kunnen eindigen. De Haan (2010) stelt echter dat het ook mogelijk is dat een nominale infinitief op –e kan eindigen. Daarom was in dit onderzoek de vraag: *Kan in het Fries een infinitief die op –e eindigt nominaal zijn?* De verwachting was dat De Haan gelijk zou hebben en nieuwe data zijn standpunt zouden ondersteunen. De infinitief eindigend op –e zou nominaal kunnen zijn wanneer deze in argumentpositie staat zonder dat de infinitief voorafgegaan wordt door een determinator. Door middel van een online vragenlijst hebben 30 respondenten aangegeven of de infinitief eindigend op –e of –en hun voorkeur had. Dit deden ze door na het beluisteren en lezen van een zin aan te geven of de zin goed of fout was, en door bij andere zinnen zelf een infinitiefvorm te kiezen. De vragenlijst bestond uit verschillende categorieën: de infinitief stond in argumentpositie zonder determinator ervoor (de uitzonderingscategorie waar –e werd verwacht), en daarnaast in vier verschillende nominale contexten en verschillende verbale contexten. In de uitzonderingscategorie werd meestal voor de infinitief eindigend op –e gekozen. In de nominale contexten kreeg de infinitief eindigend op –en de voorkeur. Er wordt door Friestaligen dus wel enig onderscheid gemaakt tussen de infinitieven, maar niet zo strikt als in de grammatica beweerd wordt. Naast een infinitief eindigend op –en kan inderdaad ook een infinitief eindigend op –e nominaal zijn. Een tweede onderzoeksvraag was: *Heeft het Nederlands invloed op het Fries met betrekking tot het gebruik van een infinitief eindigend op –e als nominaal?* Om dit te beantwoorden stonden in de vragenlijst ook vragen over het gebruik van de Friese taal, zodat eventueel opvallende resultaten aan taalcontact toegeschreven konden worden. Er is in dit onderzoek echter geen invloed van het Nederlands op het gebruik van de infinitieven in het Fries gevonden.

1. Introductie

In het noorden van Nederland wordt in de provincie Friesland de Friese taal gesproken. Het Fries bevat twee soorten infinitieven. Een infinitief van een werkwoord kan op –en eindigen, net als de andere West-Germaanse talen het Nederlands en het Duits, maar het kan daarnaast ook nog op –e eindigen. Ik zal deze infinitieven respectievelijk en-infinitieven en e-infinitieven noemen. Volgens de grammatica komen de twee infinitieven in verschillende situaties voor, en zijn ze wat dit betreft meestal complementair (Hoekstra 2000). Waar een en-infinitief voorkomt, kan geen e-infinitief voorkomen, en andersom. Eén van de contexten waarin de en-infinitief voor kan komen, is in nominale context. Als een infinitief in het Fries genominaliseerd wordt, dan zou het moeten eindigen op –en (Taalportaal 2016). Deze veronderstelling wordt echter in de literatuur in twijfel getrokken. In ‘Two infinitives: prate and praten’ van De Haan (2010), dat in 1986 voor het eerst in het Fries verscheen en in 2010 in het Engels vertaald met andere artikelen van hem gebundeld is, wordt beweerd dat een e-infinitief ook nominaal kan zijn. Ik heb in mijn onderzoek het artikel van De Haan als uitgangspunt genomen. Ik verwacht namelijk dat hij gelijk heeft en het onderscheid tussen de twee infinitieven in de praktijk niet zo sterk gemaakt wordt. De Haan behandelt de interne en externe structuur van de twee soorten infinitieven, maar weidt verder niet uitgebreid uit over wat hij precies verstaat onder nominaal. In het theoretisch kader zal daarom naast het behandelen van het artikel van De Haan en gerelateerde literatuur, ook worden verkend wat het verschil is tussen een nominale projectie of een NP, en een verbale projectie of een VP. Vervolgens wordt nog ingegaan op taalcontact tussen het Nederlands en het Fries, met het oog op hoe de Nederlandse taal het gebruik van de twee soorten infinitieven in het Fries zou kunnen beïnvloeden.

Ik heb empirisch onderzoek gedaan naar het gebruik van infinitieven, om te onderzoeken hoe in de praktijk onderscheid wordt gemaakt tussen e-infinitieven en en-infinitieven, en of dit onderscheid overeenkomt met dat wat in de literatuur beweerd wordt. Hierbij staan de nominale infinitieven centraal, en is het de vraag of deze infinitieven op een –e kunnen eindigen. Omdat er in het Nederlands geen onderscheid bestaat tussen verschillende infinitieven, en elke Fries in meer of mindere mate met het Nederlands te maken heeft, lijkt het mij dat door invloed van het Nederlands dit onderscheid in het Fries niet zo strikt is als de traditionele grammatica dat beschrijft.

2. Theoretisch kader

Volgens de grammatica van het Fries kan een infinitief zowel eindigen op –en als op –e (Taalportaal 2016). Een uitzondering hierop zijn de werkwoorden die bestaan uit één lettergreep en altijd eindigen op –n, namelijk de werkwoorden ‘jaan’ (geven), ‘dwaan’ (doen), ‘slaan’ (slaan), ‘stean’ (staan), ‘sjen’ (zien) en ‘gean’ (gaan). In de andere gevallen zijn er twee varianten. Welke infinitief wordt gebruikt, hangt af van de context. De e-infinitief wordt gebruikt na een modaal werkwoord en na het werkwoord ‘litte’ (laten). De en-infinitief komt na werkwoorden van perceptie, zoals ‘sjen’ (zien) en na werkwoorden als ‘bliuwe’ (blijven), ‘gean’ (gaan), ‘komme’ (komen) en ‘hawwe’ (hebben). Daarnaast zou de en-infinitief verplicht zijn in een nominale context. Zo komt er ook een en-infinitief na ‘te’ (te), het lidwoord ‘it’ (het), ‘gjin’ (geen), ‘oan it’ (aan het), bezittelijke voornaamwoorden als ‘syn’ (zijn) en ‘myn’ (mijn), en ‘dat’ (dat).

Er zou een uitzondering bestaan, waarbij wel een nominaal e-infinitief mogelijk is, namelijk als het in een argumentpositie verschijnt zonder determinator, zoals ‘it’ (het) en ‘te’ (te). Zie voorbeeld (1). ‘Dûnsje’ (dansen) is hier het object van ‘docht’ (doet).

- (1) Dûnsje docht pake allinnich mei beppe. (Fries)
dansen doet opa alleen met oma
‘Dansen doet opa alleen met oma.’

Alleen naamwoorden kunnen in argumentpositie verschijnen en als dat met een e-infinitief mogelijk is, dan zou dat inhouden dat de VP genominaliseerd is en moet de infinitief in dat geval nominaal zijn. In zijn artikel uit 1986 bepleitte De Haan al dat een e-infinitief nominaal kan zijn. Hij trok de conclusie dat de en-infinitief op een NP lijkt, gezien zowel de interne als de externe eigenschappen. Intern zou een zin met een en-infinitief op een NP lijken. Zo is een lidwoord voor een en-infinitief mogelijk, zoals te zien in voorbeeld (2a), overgenomen uit De Haan (2010). Extern zou een zin met een en-infinitief ook op een NP lijken; hierbij wordt met extern de plaats van de infinitief in de zin bedoeld. Een zin met een e-infinitief zou extern wel op een NP lijken, dus kan het op plekken in de zin staan waar een N in een NP staat. Intern lijken de e-infinitieven niet op een NP, zo zou er geen lidwoord voor een e-infinitief mogelijk zijn. Dit is te zien in voorbeeld (2b), wederom overgenomen uit De Haan (2010).

- (2) a. It winnen wie slimmer as it ferliezen. (Fries)
 b. *It winne wie slimmer as it ferlieze.
 het winnen was erger als het verliezen
 ‘Het winnen was erger dan het verliezen.’

De Haan (2010) eindigt met dat er nog meer onderzoek nodig is om te bepalen of een zin met een e-infinitief een NP genoemd kan worden dat niet de eigenschappen heeft van een NP, of dat het geen NP is die extern wel op een NP lijkt. Hoe dan ook is hij van mening dat een e-infinitief nominaal kan zijn. In zijn artikel blijft echter enigszins onduidelijk wat nominaal precies inhoudt. Hij definieert een NP als een categorie die tot dezelfde categorie behoort als het hoofd van de zin, namelijk de lexicale categorie N, en dat het daarvan de eigenschappen krijgt. De NP is zodoende een projectie van N. Omdat ik onderzoek doe naar de nominale infinitieven in het Fries, is het belangrijk om duidelijk te hebben wat ‘nominaal’ betekent.

Volgens de Dikke van Dale (2015) is de definitie van nominaliseren (“taalkunde; mbt. een werkwoord”): “tot een naamwoord maken (door het in de infinitiefvorm te zetten en te laten voorafgaan door ‘het’ of door het achtervoegsel –ing aan de stam toe te voegen)”. We hebben het dus over twee verschillende syntactische categorieën, namelijk een werkwoord en een naamwoord. Uit De Haan (2010) bleek al dat de structuren van een verbale projectie of VP, en van een nominale projectie of NP van elkaar verschillen. Een VP en een NP zijn typen lexicale projecties, waarvan respectievelijk het werkwoord (wat de infinitiefvorm aan kan nemen) en het zelfstandig naamwoord de kernen zijn (Bennis 2000). De twee projecties zijn ten aanzien van de bouw en de plaatsing van de argumenten in de structuur in hoge mate parallel. Wat anders is bij de nominale projectie dan bij de verbale projectie, is dat een nominale projectie een specifieke volgordeconditie heeft en dat het een naamval krijgt toegekend.

Er zijn ook pogingen gedaan om aan de hand van naamvallen de distributie van de e-infinitief en de en-infinitief te verklaren. In zijn proefschrift beargumenteert Hoekstra (1997) onder andere wat de empirische problemen zijn die hieraan vastzitten. Hij stelt ook dat de e-infinitief en de en-infinitief niet simpelweg gekarakteriseerd worden als respectievelijk ‘verbaal’ en ‘nominaal’ en dat zowel de e-infinitief als de en-infinitief in nominale positie gebruikt kunnen worden. In een nominale positie kan een NP zonder naamval, zoals het object of het subject van het werkwoord, naamval verwerven (Bennis 2000). De e-infinitief zou in principe in alle basis nominale posities mogen, namelijk als topic (door

linksdislocatie), als subject, als object en als object met een prepositie ervoor (zie respectievelijk de voorbeelden (3a), (3b), (3c) en (3d), overgenomen uit Hoekstra (1997)¹).

- (3) a. [In kâlde dûs nimme] (dêr) mei ik net oer. (Fries)
 een koude douche nemen (daar) mag ik niet over
 ‘Een koude douche nemen, daar kan ik niet tegen (daar houd ik niet van).’
- b. Hy wol ha dat [in kâlde dûs nimme] goed foar jin is.
 hij wil hebben dat een koude douche nemen goed voor je is
 ‘Hij beweert dat een koude douche nemen goed voor je (men) is.’
- c. Ik kin in kâlde dûs nimme net ien oanriede.
 ik kan een koude douche nemen niet iemand aanraden
 ‘Ik kan een koude douche nemen niemand aanraden.’
- d. Ik haw it mier oan [in kâlde dûs nimme].
 ik heb het mier aan een koude douche nemen
 ‘Ik heb een hekel aan een koude douche nemen.’

Dit is te vergelijken met de uitzondering die op Taalportaal (2016) genoemd wordt. In een voetnoot geeft Hoekstra (1997) ook aan dat hij het met de bewering van De Haan (in het oorspronkelijke artikel uit 1986) eens is dat een e-infinitief in elke nominale positie kan voorkomen zolang de infinitief niet aan een determinator gekoppeld is. Hoekstra geeft als mogelijke verklaring voor de afkeuring van de e-infinitief dat een en-infinitief simpelweg voorrang krijgt omdat die variant wel een echt genominaliseerd werkwoord is. Van de en-infinitief lijkt, zoals De Haan ook zei, zowel de interne als de externe structuur op die van een NP. Een e-infinitief lijkt ook volgens Hoekstra intern op een VP en totaal niet op een NP omdat het geen nominale eigenschappen heeft. Een en-infinitief kan zowel zonder als met determinant voorkomen. De structuur verschilt per variant.

Hoekstra legt uit wat de oorsprong is van de twee verschillende infinitieven. De e-infinitief zou komen van de –a in het Oud Fries. De –n was toen al verdwenen omdat er een regel was waardoor de –n werd weggelaten als de klemtoon niet op de lettergreep lag, en deze infinitief was ongemarkeerd. De en-infinitief zou twee verschillende oorsprongen hebben. Ten eerste zou het van het Oud Friese –ande en –en(e) komen, wat als complement van de prepositie ‘to’ (te) voorkwam. Hier zouden de infinitieven vandaan komen die in het moderne

¹ Om het voorbeeld overzichtelijk te houden heb ik “moarns betiid” (’s morgensvroeg) weggelaten uit de woordgroep tussen haken zoals die in Hoekstra (1997) staat.

Fries voorkomen met ‘te’ (te) en ‘it’ (het). Ten tweede zou het van het Oud Friese –and en –en(d) komen, waarbij het bijvoorbeeld om de tegenwoordige gevallen met perceptiewoorden gaat.

Hoekstra (1997) en ook Taalportaal (2016) onderscheiden naast e-infinitieven en en-infinitieven ook nog te-infinitieven, waar ook weer verschillende categorieën binnen bestaan. In mijn onderzoek zal ik hier verder niet op ingaan, omdat de focus moet blijven op de e-infinitieven en de en-infinitieven (waar we de te-infinitieven voor nu onder scharen).

Uit het proefschrift van Hoekstra komt naar voren dat een en-infinitief kan worden voorafgegaan door een determinant en een e-infinitief niet. Zijn conclusie is dat het verschil tussen de e-infinitief en de en-infinitief in de fonologische vorm van het woord zelf zit, maar dat het verschil niet op een verschil in functie binnen de zin duidt. Een en-infinitief zou dus net zo verbaal zijn als een e-infinitief.

De Friese taal heeft zich door de jaren heen ontwikkeld tot de taal die nu in Friesland gesproken wordt, en onder andere taalcontact zorgt ervoor dat die ontwikkeling doorgaat. Hoewel Fries een officiële en erkende taal is in Nederland, wordt er in Friesland naast het Fries ook gewoon Nederlands gesproken. Zelfs de Friezen die zelf alleen maar Fries spreken ontkomen niet aan het Nederlands. Ook zijn er genoeg Friezen die inmiddels buiten Friesland wonen en de Friese taal uitsluitend bij hun familie en/of vrienden kunnen gebruiken. Het contact tussen het Fries en het Nederlands is onvermijdelijk en waar talen in contact met elkaar komen, kunnen ze elkaar beïnvloeden en kunnen er zelfs nieuwe talen ontstaan. Zo zijn er contactdialekten als het West-Fries, wat wordt gesproken in Noord-Holland, en het Stadsfries, dat in enkele steden in Friesland wordt gesproken. Als twee talen samen een nieuwe taal vormen, is het de vraag welke eigenschappen uit de ene taal worden overgenomen, en welke eigenschappen uit de andere taal. Een nieuwe taal zou ontstaan doordat een tweede taal niet goed wordt verworven. Het idee is dat in de nieuwe taal de syntaxis van de moedertaal wordt behouden, maar dat de fonologie van de tweede taal wordt overgenomen (Hoekstra 2002). Hoekstra heeft de dialecten met het Fries vergeleken en concludeerde dat het West-Fries en het Stadsfries op dezelfde manier als het Fries onderscheid maken tussen de e-infinitief en de en-infinitief. Hij verklaart deze overeenkomst als volgt: doordat het Nederlands maar één soort infinitief heeft, en er fonologisch geen onderscheid wordt gemaakt tussen –e en –en, kan het onderscheid dat het Fries maakt behouden blijven.

Er blijkt wel een verschil tussen het Fries en het contactdialect West-Fries te zijn in zelfstandige naamwoorden, wat ik hierbij wil betrekken omdat we het over genominaliseerde

infinitieven hebben. Terwijl zelfstandige naamwoorden in het Fries eindigen op –en, eindigen ze in het West-Fries op –e (Hoekstra 2000). Hoe dit verschil is ontstaan, is niet duidelijk. Hoekstra concludeert wel dat het niet uit het contact met het Nederlands kan zijn ontstaan, omdat in de andere contactdialekten dit verschil in meervoudsvormen van zelfstandige naamwoorden niet bestaat. Het zou daarom moeten komen door al bestaande dialectverschillen of innovaties binnen de ontwikkeling van taal.

3. Onderzoeksvraag

Aan de hand van het artikel van De Haan (2010) heb ik de volgende onderzoeksvraag geformuleerd: *Kan in het Fries een infinitief die op –e eindigt nominaal zijn?*

Als De Haan gelijk heeft, dan zouden in het Fries de e-infinitieven mogelijk moeten zijn in nominale positie. De e-infinitief zou mogelijk moeten zijn als de nominale infinitief voorin de zin staat in een subject- of objectpositie, zonder dat er een determinator (bijvoorbeeld een lidwoord) voor staat. In deze gevallen zou het onderscheid dat wordt gemaakt tussen e-infinitieven en en-infinitieven niet zo strikt zijn zoals dat in de traditionele grammatica beweerd wordt. In de verschillende nominale contexten, waar woorden als ‘it’ (het) en ‘syn’ (zijn) aangeven dat het werkwoord dat volgt genominaliseerd is, zou de infinitief wel op –en moeten eindigen. In een normale verbale context zou juist een e-infinitief gebruikelijk moeten zijn, tenzij de verbale context zodanig is dat een en-infinitief verwacht wordt.

Daarnaast heb ik nog een aanvullende tweede onderzoeksvraag: *Heeft het Nederlands invloed op het Fries met betrekking tot het gebruik van een infinitief eindigend op –e als nominaal?*

Aan de hand van de vergelijking tussen de infinitieven van het Fries en het West-Fries, waaruit bleek dat het onderscheid tussen de e-infinitief en de en-infinitief ook in het West-Fries bestaat, verwacht ik geen grote verschillen die toe te schrijven zijn aan taalcontact. Ik verwacht dus dat er geen grote verschillen zullen zijn tussen de oordelen van de Friestaligen die veel met de Nederlandse taal te maken hebben, en de Friestaligen die relatief weinig met de Nederlandse taal te maken hebben.

Om deze onderzoeksvragen te beantwoorden heb ik gebruik gemaakt van een vragenlijst. Door middel van de vragenlijst konden de respondenten aangeven welke vorm van de infinitief hun voorkeur had in de verschillende contexten.

4. Methode

Er is een online vragenlijst gestuurd naar mensen waarvan bekend was dat ze in het dagelijks leven Fries spreken. Omdat ik ook wilde kijken naar taalcontact, werd de lijst ook bewust naar enkele mensen gestuurd waarvan bekend was dat ze pas op latere leeftijd de Friese taal zijn gaan gebruiken, maar doordat de lijst online verstuurd werd was er geen garantie dat er uit deze groep reacties zouden komen. Door de vragenlijst online in te laten vullen, werd de anonimiteit van de proefpersonen gewaarborgd en konden ze het vrijwillig op elk gewenst moment invullen. Daarnaast was de vragenlijst op deze manier makkelijk te verspreiden en werden de gegevens systematisch afgenomen en verzameld.

4.1 Respondenten

Aan het onderzoek hebben 30 personen meegedaan, in de leeftijd van 21 tot 62 jaar, met een gemiddelde leeftijd van 53 jaar. Vijf van de respondenten zijn niet Friestalig opgevoed, waarbij de leeftijd waarop begonnen is met het spreken van het Fries loopt van 5 jaar tot 21 jaar. Achttien van de respondenten zijn niet met het Nederlands opgevoed. Van alle respondenten wonen er elf niet meer in Friesland. Zeventien respondenten gaven aan in het verleden Fries onderwijs te hebben gehad.

4.2 Vragenlijst

De vragenlijst werd voorafgegaan door een introductie, waarin werd uitgelegd dat het onderzoek over werkwoordsvormen ging. Specifieker werd er niet op ingegaan, zodat de respondenten niet precies wisten waar het om ging en de resultaten zo min mogelijk zouden worden beïnvloed. Het werd benadrukt dat het om het eigen oordeel van de respondenten ging en dat ze geen fouten konden maken. Voor de volledige introductietekst, zie bijlage 1.

4.2.1 Persoonlijke informatie

Aan het begin van de vragenlijst moesten de respondenten enkele gegevens over zichzelf invullen. Verder gingen de vragen over het gebruik van de Friese taal in het dagelijks leven en eventueel onderwijs dat de respondenten gehad hebben met betrekking tot de Friese taal. Deze vragen moesten helpen om een beter beeld te vormen van de respondenten en dienden om

later eventueel verbanden te kunnen leggen tussen opvallende verschijnselen en de invloed die de Nederlandse taal hierop kon hebben.

4.2.2 Testzinnen

Het onderzoek bestond uit 40 zinnen (zie bijlage 2). De zinnen waren opgesteld binnen verschillende categorieën. Ten eerste waren er acht zinnen waarin de infinitief nominaal was en vooraan in de zin stond. Er stond bij deze zinnen geen determinator voor de infinitieven, dus vielen de zinnen binnen de uitzonderingsregel van de Friese grammatica. Ten tweede waren er 24 zinnen waarbinnen de infinitief zich in nominale context bevond. Er is voor vier verschillende nominale contexten gekozen, namelijk een infinitief die voorafgegaan werd door 'it', 'oan it', 'te' of een bezittelijk voornaamwoord, zoals 'myn' en 'syn'. Voor elk van de vier contexten waren er zes verschillende zinnen. Ten derde waren er acht zinnen toegevoegd waarin de infinitief in verbale context stond. Bij vier van de zinnen werd door de context een e-infinitief verwacht en bij de andere vier zinnen werd door de context een en-infinitief verwacht. Dit was om te testen of er in verbale context nog onderscheid wordt gemaakt tussen de verschillende infinitieven.

De zinnen waren verdeeld in paren, waarbij binnen een zinspaar hetzelfde werkwoord werd gebruikt. Voor de nominale context waarbij de infinitief werd voorafgegaan door 'oan it' is onder andere gebruikt gemaakt van het zinspaar in (4)².

- (4) a. ?Myn heit is oan it fiskje. (Fries)
mijn vader is aan het vissen
'Mijn vader is aan het vissen.'
- b. ?Juster wie hy ek al oan it fiskjen.
gisteren was hij ook al aan het vissen
'Gisteren was hij ook al aan het vissen.'

De zinnen waren op deze manier varianten van elkaar, zodat er gecontroleerd kon worden of de respondenten consequent waren in hun voorkeur voor de uitgang van een infinitief. Er kon ook al in zekere mate worden nagegaan of de respondenten consequent waren, doordat elke

² Volgens de grammatica zou (4a) ongrammaticaal zijn en (4b) grammaticaal, maar omdat ik de zinnen geef zoals ze in de vragenlijst staan om te testen of ze grammaticaal zijn, heb ik aangegeven dat het onduidelijk is of ze grammaticaal zijn of niet.

categorie meerdere zinnen had. Maar door twee varianten van hetzelfde werkwoord te nemen, kun je eventueel uitsluiten dat het werkwoord zelf invloed heeft gehad.

De zinnen werden op twee verschillende manieren aan de proefpersonen voorgelegd. In het eerste deel kregen ze 20 oordeelvragen. Ze moesten een geluidsopname van de zin beluisteren, waarbij tegelijkertijd ook de zin op het beeld te lezen was. Hoofdzaak was dat de respondenten de zin beluisterden; dat de zin ook in beeld te lezen was kon eventueel verduidelijken wat ze hoorden. De gedachte was dat een geluidsopname voor de meeste mensen gemakkelijker te beoordelen zou zijn, omdat voor velen het Fries enkel een gesproken taal is. Over het algemeen horen ze de taal meer dan dat ze het lezen en daarom kan Fries lezen voor sommigen lastiger zijn. Bij dit onderdeel werd elk paar opgesplitst, waar bij de ene variant de infinitief eindigde op –e (zie voorbeeld 4a), en bij de andere de infinitief eindigde op –en (zie voorbeeld 4b). De proefpersonen moesten elke keer aangeven of volgens hen de zin goed of fout was. Er werd nogmaals benadrukt dat het om hun oordeel ging en niet om ‘goed’ of ‘fout’ volgens de grammaticaregels van het Fries.

Vervolgens werden de zinnen nog op een andere manier aan de proefpersonen voorgelegd. Dit was nodig omdat bij het eerste deel het risico bestond dat respondenten bijvoorbeeld alle varianten goed zouden keuren, waardoor conclusies trekken lastig zou zijn. Daarnaast kon in de vraagstelling ook niet expliciet duidelijk worden gemaakt dat mensen bij hun oordeel van ‘goed’ of ‘fout’ specifiek naar de infinitief in de zin moesten kijken. Vragen waarbij gericht naar het oordeel over de vorm van de infinitief werd gevraagd, zouden in dat geval een beter inzicht kunnen geven in het oordeel van de respondenten. Daarom kregen ze in het tweede deel 20 keuzevragen. Er werd een zin gegeven, die enkel te lezen was op het beeld, waar de infinitief in de zin ontbrak. De proefpersonen konden door middel van een multiplechoicevraag aangeven welke variant, namelijk een infinitief met –e of met –en, volgens hen de juiste was. Er was hier ook de mogelijkheid te kiezen voor ‘Anders’, waarbij de proefpersonen zelf iets in konden vullen. Deze extra mogelijkheid werd hen gegeven, met het idee dat ze voor de optie ‘beide’ zouden kunnen kiezen, zonder ze hiertoe aan te zetten.

De verschillende categorieën werden op een gelijke manier over de twee onderdelen van de vragenlijst verdeeld. In het eerste deel kwam de helft van zowel de zinnen met een nominaal infinitief vooraan in de zin, als de zinnen met een infinitief in nominale context, als de zinnen met een infinitief in verbale context aan bod. In het tweede deel kwam de andere helft aan bod. De twee zinnen van elk paar kwamen wel allebei in hetzelfde onderdeel voor. De zinnen werden vervolgens in één willekeurige volgorde gepresenteerd, zodat de twee

zinnen van een paar niet telkens na elkaar kwamen en de verschillende categorieën afgewisseld werden.

5. Resultaten

5.1 Resultaten per categorie

Tabel 1

Resultaten oordeelvragen (goed/fout) en keuzevragen (-e/-en) Nominaal

	Uitzondering	Nominale context				Totaal	Totaal
		'it'	Bezittelijk	'oan it'	'te'		
-e goed	39	4	10	11	9	34	73
-e fout	21	26	50	49	21	146	167
-en goed	44	27	54	54	28	163	207
-en fout	16	3	6	6	2	17	33
-e	95	21	1	6	7	35	130
-en	25	99	59	54	113	325	350

Bij de zinnen met een nominaal infinitief vooraan in de zin werd meestal de e-infinitief gekozen (zie 'Uitzondering', tabel 1). Deze zinnen met een infinitief in nominale positie zonder determinator ervoor, behoorden tot de uitzonderingscategorie waar een e-infinitief werd verwacht. In de gevallen van goed en fout werd de gegeven uitgang meestal goedgekeurd, dus het was niet zo dat de en-infinitief dan ook vaak werd afgekeurd. Bij twee zinnen werd gemiddeld de en-infinitief verkozen boven de e-infinitief (20 tegenover 10 bij zin 2, 24 tegenover 6 bij zin 4). Deze zinnen bevatten een en-infinitief die door de meerderheid werd goedgekeurd. Bij één zin was het een beetje half om half of ze het goed of fout vonden (16 goed tegenover 14 fout bij zin 3). Deze zin bevatte een e-infinitief. De goedkeuring was altijd in de meerderheid. Er waren acht respondenten die alle zinnen binnen deze categorie goedkeurden. Moesten de respondenten zelf een uitgang kiezen, dan koos de meerderheid steeds voor –e. Eén respondent ging consequent voor de e-infinitief. Bij één zin werd er nog relatief vaak voor de en-infinitief gekozen (12 keer bij zin 7).

Bij de zinnen met een nominale context werd meestal de en-infinitief gekozen. Bij één testzin werd geen enkele keer de uitgang –e gekozen (zin 18). Als de respondenten niet consequent waren bij de zinsparen, was het meestal dat beide zinnen werden goedgekeurd bij de oordeelvragen, maar ze werden ook wel eens allebei als fout bestempeld.

Bij ‘it’, ‘te’ en ‘oan it’ kwam het bij één paar voor dat de –e uitgang verkozen werd boven de –en uitgang (bij drie verschillende personen). Bij de bezittelijke context kwam dit twee keer voor, bij twee verschillende personen.

Tabel 2

Resultaten oordeelvragen (goed/fout) en keuzevragen (-e/-en) per Verbale context

	-e verwacht	-en verwacht
-e goed	26	11
-e fout	4	19
-en goed	7	18
-en fout	23	12
-e	58	11
-en	2	49

Bij de verbale context waar de uitgang –e werd verwacht, werd ook meestal een –e gekozen (zie tabel 2). Bij het zelf moeten kiezen van een variant werd maar twee maal voor de uitgang –en gekozen. Bij de oordeelvragen was dat iets vaker het geval. Ook in deze zinnen werden af en toe beide varianten van een paar goedgekeurd of beide varianten als fout bestempeld. Er waren twee gevallen waarbij juist de –en variant werd goedgekeurd en de –e variant afgekeurd. Beide personen kozen bij de keuzevragen de ene keer voor de en-infinitief en de andere keer voor de e-infinitief (bij dezelfde zinnen). De ene persoon had eerder ook bij de nominale context ‘bezittelijk’ het tegenovergestelde gedaan van wat werd verwacht. De andere persoon had eerder bij de nominale context ‘te’ het tegenovergestelde gedaan van wat werd verwacht.

Bij de zinnen met de verbale context waar –en werd verwacht, werd de uitgang –en het meeste gekozen. Het contrast is hier wel minder groot dan bij de verbale context waar –e werd verwacht. Bij het kiezen van goed en fout kwam het nog aardig vaak voor dat de uitgang –e werd goedgekeurd en de uitgang –en werd afgekeurd. Ook hier werden door respondenten

beide uitgangen goedgekeurd of juist afgekeurd (wel 17 keer in totaal). Door drie respondenten werd juist de –en uitgang als fout bestempeld en de –e uitgang goedgekeurd. Bij het zelf mogen kiezen van de uitgang werd door één respondent in beide gevallen voor de uitgang –e gekozen. Dezelfde respondent keurde zowel de uitgang met –e als met –en goed bij de oordeelvragen, en keurde ook beide uitgangen goed in de verbale context waar –e werd verwacht. Negen van de respondenten waren inconsequent bij het kiezen van een uitgang en kozen één keer voor de e-infinitief en één keer voor de en-infinitief.

5.2 Consequentheid

Het is belangrijk om te kijken hoe consequent de respondenten zijn in het geven van hun oordelen, omdat het aangeeft hoe zeker ze over hun oordelen zijn en hoe sterk ze onderscheid maken. Er moet echter wel worden opgemerkt dat inconsequentie altijd voorkomt in een vragenlijst. Hierboven heb ik per categorie al af en toe aangegeven hoe consequent de respondenten waren. In deze paragraaf wil ik wat dieper op de consequentheid ingaan.

In het kiezen van een uitgang waren de respondenten binnen zinsparen het minst consequent bij de uitzonderingscategorie en bij de nominale context ‘it’. Ze kozen dan bij de ene zin voor de en-infinitief en bij de andere zin voor de e-infinitief. Ook bij de andere categorieën kwam het voor dat respondenten inconsequent waren en in dat geval vooral bij de oordeelvragen (de werkwoordsvorm is goed of fout).

Bij het vergelijken van de resultaten van de oordeelvragen met de keuzevragen, komt naar voren dat geen enkele respondent helemaal consequent is. Tien van de respondenten waren consequent in het kiezen van de en-infinitief bij de nominale contexten. Vijf van deze tien respondenten waren ook bij de verbale context consequent, waarbij ze allemaal de e-infinitief kozen waar die verwacht werd, en ook de en-infinitief waar die verwacht werd. Zoals hierboven al aangegeven was er één persoon die bij de uitzonderingscategorie consequent voor de e-infinitief koos. Deze persoon keurde de zinnen met de en-infinitieven af, keurde de zinnen met de e-infinitieven goed en koos bij de keuzevragen elke keer voor de e-infinitief. Daarnaast koos deze persoon slechts één keer voor een e-infinitief in de nominale contexten, door zin 24 (met en-infinitief) goed te keuren. Bij de verbale contexten koos deze persoon slechts één keer voor een en-infinitief, namelijk bij zin 40 (waar door de context een en-infinitief verwacht werd).

Het was meestal het geval dat als een respondent inconsequent was, hij of zij een enkele keer een infinitief anders koos dan bij de andere zinnen (oordeelvragen en keuzevragen bij

elkaar genomen). Of het kwam voor dat ze inconsequent waren binnen de oordeelvragen en de keuzevragen zelf. Het kwam echter ook voor dat ze bij de oordeelvragen andere infinitieven kozen dan bij de keuzevragen. Dit kwam het meeste voor bij de uitzonderingscategorie. Het kwam hier twee keer voor dat bij de keuzevragen elke keer voor de en-infinitief werd gekozen (aangenomen dat naast het goedkeuren van de en-infinitief, het afkeuren van de e-infinitief impliceert dat ze voor een en-infinitief zouden gaan), en toen ze zelf een infinitief moesten kiezen, ze steeds voor de variant eindigend op –e gingen. Negen respondenten kozen tenminste drie keer voor de en-infinitief bij de oordeelvragen en tegelijk tenminste drie keer voor de e-infinitief bij de keuzevragen.

Ook bij de infinitieven in een nominale context kwam het een enkele keer voor dat een respondent voorkeur gaf aan een andere infinitief bij de oordeelvragen dan bij de keuzevragen. Dit was nog het vaakst het geval bij de zinnen met ‘oan it’.

Bij de infinitieven in verbale context waar –en werd verwacht, kwam het twee keer voor dat er bij de oordeelzinnen voor de en-infinitief werd gekozen en voor de e-infinitief als ze zelf een infinitief mochten kiezen bij de keuzevragen. Bij de verbale context waar de e-infinitief werd verwacht kwam het niet voor. Wel waren er twee respondenten die behalve dat ze de e-infinitief een keer (van de twee keer) kozen, ze bij de andere zinnen voor een en-infinitief gingen. Ze gingen dus maar één keer voor de e-infinitief, die in deze context werd verwacht. Waar de en-infinitief werd verwacht koos één respondent één keer voor een en-infinitief en gaf het bij de andere zinnen de voorkeur aan een e-infinitief.

5.3 Taalcontact

De antwoorden van de respondenten die pas op latere leeftijd Fries zijn gaan spreken, waren niet als aparte groep te onderscheiden te midden van de andere respondenten. Zo waren twee van deze vijf respondenten consequent in het gebruik van de en-infinitief in de nominale context en waren de andere drie over het algemeen wat minder consequent, maar niet in sterkere mate dan de respondenten die Friestalig opgevoed waren.

Vijf van de elf respondenten die niet meer in Friesland wonen, waren consequent in het gebruik van de en-infinitief in de nominale context. Het was voor deze vijf respondenten gemiddeld ongeveer 28 jaar geleden dat ze buiten Friesland gingen wonen, waarbij het voor één persoon nog maar een jaar geleden was (zonder deze persoon was het gemiddelde 35 jaar). De andere zes respondenten waren minder consequent, dus ook deze verdeling leverde geen groep op die zich van de rest onderscheidde.

Van de zes respondenten die zowel Fries- als Nederlandstalig waren opgevoed waren er drie consequent in het gebruik van de en-infinitief in de nominale context. Twee van deze drie respondenten zaten ook in de groep van de respondenten die niet meer in Friesland woonden.

Ook was er geen samenhang te ontdekken tussen de consequentheid binnen zinsparen en het aantal aangegeven situaties waarin de respondenten Fries spreken, en tussen de consequentheid en de hoeveelheid Fries die respondenten naar eigen zeggen op een gemiddelde dag spreken.

Er was één respondent die opgegroeid was met het Stadsfries in Dokkum en met 16 jaar voor het eerst met het Fries in aanmerking kwam. Deze persoon keurde bij de uitzonderingscategorie alle zinnen goed, maar koos bij de keuzevragen consequent voor de e-infinitief. Bij de nominale contexten ging hij (geslacht onbekend) twee keer voor de e-infinitief, bij de verbale context waar de e-infinitief werd verwacht koos hij ook consequent voor de e-infinitief en bij de verbale context waar de en-infinitief werd verwacht keurde hij één keer de en-infinitief af.

Ten slotte kunnen we nog kijken naar het Friese onderwijs dat de respondenten wel of niet gekregen hebben. Vijf van de respondenten gaven aan les te hebben gehad in de Friese grammatica. Vier van deze respondenten behoorden tot de tien respondenten die consequent voor de en-infinitief gingen in de nominale context. Twee van deze vijf respondenten kozen bij de verbale context ook alles volgens de algemene verwachting. Deze twee respondenten hebben op de pabo nog Fries onderwijs gehad, in tegenstelling tot de andere 15 respondenten die Fries onderwijs hebben gehad; die hebben hun Friese onderwijs op de basisschool gehad (en eventueel middelbare school, iemand gaf aan 13 jaar te zijn geweest).

6. Discussie en interpretatie van de resultaten

Bij de oordeelvragen waren er binnen de zinsparen verschillende opties. De eerste optie was dat de respondent beide mogelijkheden goed vond (de respondent keurde dan de ene keer de variant met de e-infinitief goed en de andere keer de variant met de en-infinitief), de tweede optie was dat de respondent beide mogelijkheden fout vond, de derde optie was dat de respondent de variant met de e-infinitief goed vond en de variant met de en-infinitief fout, en de vierde optie was dat de respondent de variant met de e-infinitief fout vond en de variant met de en-infinitief goed. Bij de eerste twee opties waren de respondenten niet consequent in hun keuze. Feitelijk gezien is het niet helemaal correct om aan te nemen dat als een

respondent bijvoorbeeld de variant met de e-infinitief goedkeurt, het precies dezelfde zin met de en-infinitief af zou keuren. Andersom is het afkeuren van de ene variant niet direct het goedkeuren van de andere variant. Dat blijkt ook uit de verschillende opties die hierboven opgesomd zijn. Voor het gemak heb ik toch aangenomen dat als ze bijvoorbeeld de en-infinitief goedkeuren, ze de e-infinitief afkeuren, et cetera. Bovendien dient de andere helft van een zinspaar als de andere versie van een zin.

Uit de resultaten blijkt dat een e-infinitief mogelijk is in de nominale positie, maar in een duidelijke nominale context wordt er in verreweg de meeste gevallen voor een en-infinitief gekozen. Ook bij de uitzonderingscategorie wordt de en-infinitief gekozen, al is er niemand die consequent voor de en-infinitief gaat. Alles bij elkaar krijgt de e-infinitief hier zelfs de voorkeur. Als een en-infinitief bij de oordeelvragen van de uitzonderingscategorie wordt goedgekeurd, zegt het niet per se dat –en beter is dan –e, maar dat –en goed is.

De onderzoeksvraag was: *Kan in het Fries een infinitief die op –e eindigt nominaal zijn?* Na het bestuderen van de resultaten kunnen we concluderen dat het inderdaad mogelijk is om een nominale e-infinitief te hebben. Vooral in de uitzonderingscategorie werd de e-infinitief vaak gekozen. Aangezien ook de en-infinitief nog gekozen werd, vertoonde deze categorie daarmee de meeste variatie. Dat de respondenten onzeker lijken te zijn over welke vorm ze willen gebruiken, zou kunnen komen doordat het minder duidelijk is dat het hier om een nominale infinitief gaat, dan bij de nominale context. Bij de uitzonderingscategorie staat er namelijk geen determinator voor de infinitief, terwijl er bij de andere categorieën met nominale context wel iets voor de infinitief staat, bijvoorbeeld de determinator ‘it’ (het). Zodra er een determinator voor de infinitief staat is het opeens duidelijk dat het niet om een gewoon werkwoord gaat. Hoewel het voor kan komen, is de e-infinitief niet gebruikelijk in een duidelijke nominale context. In dat geval gebruiken mensen vaak steevast de en-infinitief. In het geval van de zinnen met ‘it’ komt dit overeen met de bewering van de Haan (2010) dat er geen lidwoord voor een e-infinitief kan staan. Het zou zo kunnen zijn dat mensen bij de uitzonderingscategorie voor de e-infinitief gaan wanneer ze de infinitief als een echt werkwoord zien, en voor de en-infinitief wanneer ze het als een nominale infinitief zien. De twijfel over of ze met een gewone infinitief te maken hebben of met een nominale infinitief zou dan tot twijfel kunnen leiden over de vorm van de infinitief.

In de verbale context waar –e werd verwacht, werd bij de keuzevragen voor de e-infinitief gekozen, met uitzondering van twee respondenten, die vaker inconsequent waren en blijkbaar niet een sterk onderscheid maken tussen de twee infinitieven. Bij de oordeelvragen kwam het vaker voor dat een e-infinitief werd afgekeurd en een en-infinitief

goedgekeurd, maar omdat ze bij de oordeelvragen een hele zin beoordeelden (er was wel duidelijk gemaakt dat het om de werkwoordsvorm ging) en ze bij de keuzevragen een specifieke infinitiefvorm moesten kiezen, kunnen we wel aannemen dat de keuzevragen wat dit betreft iets betrouwbaarder zijn.

Het is opvallend dat bij de verbale context waar –en wordt verwacht, nog zo vaak een e-infinitief mogelijk is. Bovendien wordt er bij de oordeelvragen door drie respondenten de e-infinitief boven de en-infinitief verkozen en is er een andere respondent die bij de keuzevragen consequent voor de e-infinitief gaat. De e-infinitief lijkt ook hier zijn intrede te doen. Wel moet worden opgemerkt dat er voor beide verbale contexten maar vier zinnen zijn gebruikt en daarmee per context twee verschillende werkwoorden. Het zou ook zo kunnen zijn dat het werkwoord zelf invloed heeft gehad op het oordeel. Zinnen 37 en 38 hadden het werkwoord ‘lêze’ (lezen) in de infinitiefvorm staan. Dit werkwoord werd ook gebruikt in zinnen 13 en 14. Deze zinnen behoorden tot de categorie van de nominale context ‘it’ en hoewel ook hier –en werd verwacht, kwam het hier vaker voor dat er een e-infinitief werd gebruikt dan bij de andere zinnen in dezelfde context. Omdat de respondenten, op één na, bij het werkwoord ‘lêze’ zowel een keer gingen voor de e-infinitief als de en-infinitief, lijkt het erop dat er over dit werkwoord een minder sterk oordeel is. Het is wel zo dat bij de nominale context ‘it’ de respondenten ook met andere werkwoorden vaker inconsequent waren dan bij de andere nominale contexten. Het andere werkwoord dat binnen de categorie met de verbale context (waar –en werd verwacht) werd gebruikt is ‘wurkje’ en het zou dus mogelijk kunnen zijn dat ook bij dit werkwoord minder sterk onderscheid wordt gemaakt tussen de infinitieven. Al met al was de en-infinitief wel sterk in de meerderheid bij deze verbale context, zeker bij de keuzevragen.

Er waren in de resultaten duidelijke patronen te zien, wat duidelijk maakt dat er wel onderscheid tussen de infinitieven wordt gemaakt. Het is echter niet zo strikt als de grammatica van het Fries dat stelt. Wat het onderscheid tussen de infinitieven precies is, kan per persoon nog verschillen en bovendien zijn mensen niet heel consequent hierin.

De tweede onderzoeksvraag was: *Heeft het Nederlands invloed op het Fries met betrekking tot het gebruik van een infinitief eindigend op –e als nominaal?* Het verdelen van de respondenten aan de hand van verschillende eigenschappen die met taalcontact te maken hadden, leverden groepen op waarbinnen de respondenten op eenzelfde manier verdeeld waren in hun oordelen, als dat het geval was binnen de groep van alle 30 respondenten bij elkaar. Aangezien er geen opvallende verschillen waren tussen groepen als: wel of niet Friestalig opgevoed, wel of niet wonend in Friesland en de hoeveelheid Fries die de

respondenten naar eigen zeggen op een gemiddelde dag spreken, is er met dit onderzoek geen invloed van het Nederlands op het Fries bewezen. Er moet wel gezegd worden dat er geen duidelijke tweedeling was gemaakt tussen de groepen en dat er maar vijf van de dertig respondenten aangaven pas op latere leeftijd Fries te zijn gaan spreken en er daarnaast nog twee respondenten waren die hadden aangegeven alleen met het Nederlands te zijn opgevoed.

In verband met het voorkomen van de e-infinitief op de plekken waar een en-infinitief werd verwacht, wil ik een voorzichtige link leggen naar de meervoudsvormen van zelfstandige naamwoorden in het West-Fries (Hoekstra 2000). Voordat ik dit doe moet wel opgemerkt worden dat was geconcludeerd dat dit verschijnsel in het West-Fries niet te maken kan hebben met invloed van het Nederlands en het de tweede onderzoeksvraag niet positief kan beantwoorden. Zoals al was gezegd kan in het contactdialect West-Fries de meervoudsvorm van een zelfstandig naamwoord (N) eindigen op –e, terwijl dit bij het Fries en het Nederlands niet het geval is. Een zelfstandig naamwoord is hoofd van een NP. Als een genominaliseerd infinitief op een NP lijkt, en deze infinitief het hoofd is van de projectie, dan lijkt deze infinitief op een zelfstandig naamwoord, omdat ze op dezelfde positie kunnen staan. Net zoals een meervoudsvorm in het West-Fries als hoofd van een NP op een –e kan eindigen, lijkt het erop dat een nominaal werkwoord in het Fries als hoofd van een NP ook op een –e kan eindigen. Deze link geeft echter geen verklaring voor waarom de uitgang –e mogelijk lijkt te zijn.

7. Conclusie

Uit het onderzoek is gebleken dat een nominale infinitief in het Fries op –e kan eindigen. Zowel De Haan (2010) als Hoekstra (1997) hadden dit in de twintigste eeuw al opgemerkt. Ik heb nu met nieuwe data kunnen laten zien dat vandaag de dag de e-infinitief inderdaad nominaal gebruikt wordt. De klassieke opvatting was dat alleen de infinitief eindigend op –en genominaliseerd kon worden. De infinitief eindigend op –en blijft het meest geliefd in nominale context, maar hoewel volgens de grammatica in nominale context de en-infinitief verplicht is (Taalportaal 2016), waren er wel Friezen die ook in nominale context af en toe voor de e-infinitief kozen. In verbale context met werkwoorden als ‘sjen’ (zien) en ‘gean’ (gaan) zou ook de en-infinitief geselecteerd moeten worden, maar ook hier kozen de respondenten nog relatief vaak voor de e-infinitief. En waar de e-infinitief werd verwacht, namelijk bij een modaal werkwoord als ‘kinne’ (kunnen) en het werkwoord ‘litte’ (laten),

werd (alhoewel in beduidend mindere mate) ook wel eens voor een en-infinitief gekozen. Het lijkt erop dat het onderscheid tussen de twee infinitieven minder wordt en het oordeel van de Friezen minder sterk is dan zoals dat in de grammatica wordt beweerd. Toch is het onderscheid er nog wel degelijk, zeker in het geval van de nominale context.

De resultaten suggereren dat het Nederlands geen sterke invloed uitoefent op deze infinitieven, gezien er geen verschillen zijn gevonden tussen de oordelen van respondenten die Friestalig zijn opgevoed en respondenten die pas op latere leeftijd Fries zijn gaan spreken. Ook waren er geen verschillen tussen de oordelen van respondenten die op een gemiddelde dag veel Fries spreken en respondenten die juist meer Nederlands spreken. Aangezien contactdialecten die door contact tussen het Fries en het Nederlands zijn ontstaan (zoals het West-Fries en het Stadsfries) hetzelfde onderscheid tussen de infinitieven maken (Hoekstra 2002), kan het kloppen dat het taalcontact op dit gebied geen invloed uitoefent. Hier zou echter nog meer onderzoek naar gedaan kunnen worden door gerichtere vragen te stellen en volgens duidelijke criteria de respondenten te selecteren en in twee even grote groepen te verdelen.

Literatuurlijst

- Bennis, H. (2000). *Syntaxis van het Nederlands: 11 hoofdstukken van de zin*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- De Haan, G. J. (2010). Two infinitives: 'prate' and 'praten'. In J. Hoekstra, W. Visser & G. Jensma (Eds.), *Studies in West Frisian Grammar: Selected papers by Germen J. de Haan* (153-164). Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Dyk, S. (26 januari 2016). General categories. *Taalportaal*. Geraadpleegd: <http://www.taalportaal.org/taalportaal/topic/pid/topic-13998813311894650> (22 februari 2016).
- Hoekstra, E. (2000). Grammaticale functies van -E en -EN in het Westfries en het Fries en taalcontactgestuurde veranderingen. *Taal en Tongval*, 52, 136-149.
- Hoekstra, E. (2002). A structure-based analysis of morphosyntactic regularities in language contact. In J.W. Zwart and W. Abraham (Eds.), *Studies in Comparative Germanic Syntax: Proceedings from the 15th Workshop on Comparative Germanic Syntax* (277-291). Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Hoekstra, E. (26 januari 2016). Complementation of ordinary infinitives in argument position. *Taalportaal*. Geraadpleegd: <http://www.taalportaal.org/taalportaal/topic/pid/topic-13998813342318109> (21 februari 2016).
- Hoekstra, E. (26 januari 2016). Two types of infinitives. *Taalportaal*. Geraadpleegd: <http://www.taalportaal.org/taalportaal/topic/pid/topic-13998813342313286> (21 februari 2016).
- Hoekstra, J. (1997). The Syntax of Infinitives in Frisian. *Fryske Akademy, University of Groningen: Ph. D.*
- Mier. (2015). In *Woordenboek der Friese taal*. Geraadpleegd: <http://gtb.inl.nl> (15 april 2016).
- Nominaliseren. (2015). In *Groot woordenboek van de Nederlandse taal*. Geraadpleegd: <http://surfdiensten2.vandale.nl> (21 februari 2016).

Bijlage 1: Introductieteksten vragenlijst

Introductietekst vragenlijst

Onderzoek Friese werkwoordsvormen

Bedankt dat je mij wilt helpen met mijn onderzoek.

Voor mijn Bachelor Eindwerkstuk (Nederlandse taal en cultuur) doe ik een onderzoek naar werkwoordsvormen in het Fries. Hiervoor heb ik proefpersonen nodig die de Friese taal spreken of vroeger de Friese taal hebben gesproken.

De vragenlijst begint met een aantal vragen over jezelf en jouw gebruik van het Fries. Daarna volgen 40 testzinnen.

Het gaat in dit onderzoek om de vorm van het werkwoord, dus let daar vooral op.

Het gaat bij de zinnen niet om wat goed of fout zou zijn volgens de officiële regels van het Fries, maar om hoe jij het zelf vindt klinken of hoe jij het zelf zou zeggen. Je kunt geen fouten maken in dit onderzoek, ik wil graag jouw oordeel over de zinnen weten.

De gegevens worden anoniem verwerkt.

Introductietekst eerste deel testzinnen

Er volgen nu 20 zinnen waarvan je moet aangeven of je ze goed of fout vindt.

Er komt steeds één zin in beeld, die je kunt beluisteren door het filmpje af te spelen. De zin is ook tegelijk op het scherm te lezen. Geef steeds aan of jij de zin goed of fout vindt.

Je kunt geen fouten maken, het gaat hier om jouw eigen oordeel!

Introductietekst tweede deel testzinnen

Er volgen nu 20 zinnen waarbij je moet aangeven wat volgens jou de juiste vorm van het werkwoord is.

Er komt steeds één zin in beeld, waarbij het werkwoord ontbreekt. Onder de zin staan twee varianten die het gat in de zin zouden kunnen vullen. Geef steeds aan welke variant volgens jou op de stippellijn hoort.

Je kunt geen fouten maken, het gaat hier om jouw eigen oordeel!

Bijlage 2: Testzinnen

Toelichting: De zinnen waarbij de –n in de infinitief tussen haakjes staat, zijn gebruikt bij de keuzevragen, waarbij de respondenten zelf een variant moesten kiezen. De andere zinnen hebben de infinitiefvorm die in de vragenlijst gebruikt is.

1	Uitzondering	Dûnsje docht beppe noch elke dei.	Dansen doet oma nog elke dag.
2		Dûnsjen docht pake allinnich mei beppe.	Dansen doet opa alleen met oma.
3		Fersoargje fan planten is myn passy.	Verzorgen van planten is mijn passie.
4		Fersoargjen fan bisten is moai wurk.	Verzorgen van dieren is mooi werk.
5		Winkelje(n) is myn lust en myn libben.	Winkelen is mijn lust en mijn leven.
6		Winkelje(n) mei bern makket my wurch.	Winkelen met kinderen maakt mij moe.
7		Fytse(n) is sîn.	Fietsen is gezond.
8		Fytse(n) doch ik elke dei.	Fietsen doe ik elke dag.
9	Nominale context: 'it'	It rinne(n) fan lange ôfstannen falt my swier.	Het lopen van lange afstanden valt mij zwaar.
10		It rinne(n) fan de Fjouwerdaagse is in moaie ûnderfining.	Het lopen van de Vierdaagse is een mooie ervaring.
11		Myn búk docht sear fan it laitsje.	Mijn buik doet pijn van het lachen.
12		Troch it laitsjen fielde sy sich better.	Door het lachen voelde ze zich beter.
13		It lêze(n) fan berneboeken doch ik noch altyd.	Het lezen van kinderboeken doe ik nog steeds.
14		Syn eagen waarden wurch fan it lêze(n).	Zijn ogen werden moe van het lezen.
15	Nominale context: bezittelijk	Syn skriuwe wie ûndúdlik.	Zijn schrijven was onduidelijk.
16		Myn skriuwen giet net sa hurd.	Mijn schrijven gaat niet zo snel.
17		Myn sjonge(n) wurdt net wurdearre.	Mijn zingen wordt niet gewaardeerd.
18		Myn sjonge(n) giet foarút sûnt ik sjongles ha.	Mijn zingen gaat vooruit sinds ik zangles heb.
19		Myn mem kryt pine yn 'e holle fan syn prate.	Mijn moeder krijgt hoofdpijn van zijn praten.
20		Har praten kin ik net folgje.	Haar praten kan ik niet volgen.

21	Nominale context: 'oan it'	Myn heit is oan it fiskje.	Mijn vader is aan het vissen.
22		Juster wie hy ek al oan it fiskjen.	Gisteren was hij ook al aan het vissen.
23		It koar is oan it sjonge.	Het koor is aan het zingen.
24		Oan it sjongen kinst hjearre dat sy verkâlden wie.	Aan het zingen kun je horen dat ze verkouden was.
25		De klas wie drok oan it prate(n).	De klas was druk aan het praten.
26		Myn omke wie yn it Frysk oan it prate(n).	Mijn oom was in het Fries aan het praten.
27	Nominale context: 'te'	Die sek ierappels is te swier om te tille.	Die zak aardappelen is te zwaar om te tillen.
28		Popke besiket de grutte doaze te tillen.	Popke probeert de grote doos te tillen.
29		Dat wetter is net bedoeld om te drinke(n).	Dat water is niet bedoeld om te drinken.
30		Hy besiket de hite kofje te drinke(n).	Hij probeert de hete koffie te drinken.
31		De donder wie kilometers fier te hearre(n).	De donder was kilometers ver te horen.
32		It geflûster wie hast net te hearre(n).	Het gefluister was bijna niet te horen.
33	Verbale context: -e verwacht	Hy kin hiel netsjes skriuwe(n).	Hij kan heel netjes schrijven.
34		Ik kin oeren oanien skriuwe(n).	Ik kan urenlang schrijven.
35		Hy lit de skiep skeare.	Hij laat de schapen scheren.
36		Hy lit sich by de kapper skearen.	Hij laat zich bij de kapper scheren.
37	Verbale context: -en verwacht	Ik sjoch him altyd lêze(n).	Ik zie hem altijd lezen.
38		Ik sjoch dat se lêze(n) prachtich fynt.	Ik zie dat ze lezen prachtig vindt.
39		Mem gjit moarn wurkje.	Moeder gaat morgen werken.
40		Hy gjit wurkjen my syn omke.	Hij gaat werken met zijn oom.